Vilius Memgaudis,
Gintautas Zabiela

Pirmojo pasaulinio karo apkasų liekanos Ramučių ir Romaškių kaimų apylinkėse

2021 m. rudenį tyrinėti I Pasaulinio karo įtvirtinimai (apkasų vietos) į R nuo Kauno, Ramučių (Kauno r., Karmėlavos sen.) ir Romaškių (Kauno r., Domeikavos sen.) kaimų apylinkėse. Tai didžiulės Kauno tvirtovės (1882–1915 m.) išorinių lauko įtvirtinimų dalys. Tvirtovės R pusėje Rusija prieš karą išorinę įtvirtinimų liniją buvo tik pradėjusi rengti. Per 1915 m. rugpjūčio 8–18 d. (senuoju stiliumi liepos 26 – rugpjūčio 5 d.) vykusius mūšius vokiečiams tvirtovę užėmus, joje įkurtas armijos štabas. Karinę administracinę paskirtį įgavusią Kauno tvirtovę 1916–1917 m. pavasarį vokiečiai papildomai tvirtino, tikėdamiesi galimo Rusijos armijos puolimo iš R. Tvirtinimus sudarė stačiais kampais laužyta linija formuotas apkasas su betoninėmis įvairių dydžių slėptuvėmis. Įtvirtinimai šiose vietose pažymėti 1928 m. žemėlapyje 1:25.000. Detaliai šių įtvirtinimų ruožas tarp Vieškūnų ir Varliavos aprašytas ir kartografuotas 1932–1935 m., čia suskaičiuotos net 354 betoninės slėptuvės (*LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 933). Nuo tarpukario laikų jie pradėti naikinti ir dabar išlikę tik paskirose vietose, daugiausia miškuose. Kauno tvirtovės atskiros dalys įrašytos į KVR. 2021 m. pabaigoje buvo saugoma 320 Kauno tvirtovės objektų. Abiejose vietose, kur buvusius įtvirtinimus kerta UAB „Ardynas“ planuojama magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas II gija, paviršiuje jokių įtvirtinimų žymių nėra. Jų ieškota atliekant detaliuosius tyrimus galimoje jų vietoje Ramučiuose bei žvalgant aplinką.

Ramučiuose, į R nuo Davalgonių miško ištirta 50 m ilgio, 1 m pločio (50 m^2) perkasa 1, pailga V–R kryptimi, kurios R dalyje po 50 cm storio paviršiniu dirvožemio sluoksniu atkastame įžemyje aptiktos 2 m pločio apkaso liekanos, užpildytos pilkai rusva molinga žeme. Nelygaus apkaso dugnas 1,5 m pločio. Į įžemį jis įgilintas per 30 cm (H_{abs} 73,03 m) (1 pav.).

1 pav. Apkaso perkasoje 1 P sienelės stratigrafija iš Š. G. Zabielos nuotr.

Fig 1. The cut of the WWI trench in the S section of trench 1, viewed from the N.

Užpilde rasta surūdijusių geležinių vielų, dugne – betoninio skiedinio gabalų. Aptiktas apkasas priklauso 1928 m. žemėlapyje pažymėtų arčiau Davalgonių miško buvusių įtvirtinimų V linijai. Pagal žemėlapį negalima tiksliau lokalizuoti šių įtvirtinimų būsimoje dujotiekio linijoje, tačiau analogiška R įtvirtinimų linija turi būti apie 30 m į R. Aptikto apkaso seklumą paaiškina 1935 m. atliktas šios vietos aprašymas, kuriame nurodyta, kad čia apkasai „eina per šlapią vietą, supilti paviršiuje“ (*LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 933, p. 6k).

Žvalgymų metu **Davalgonių** miške, 70 m į Š nuo esamos dujotiekio trasos aptikta netaisyklingo ovalo su atšaka į ŠR formos plane apkasų linija su dviem pabūklų (?) aikštelėmis, į P nuo esamos dujotiekio trasos – 3 betoninių slėptuvių liekanos. LiDAR planai Davalgonių

2 pav. Apkasų Varluvoje laužyta linija iš Š. G. Zabielos nuotr.

Fig 2. Jagged trench line in Varluva from the N.

miške dar labiau į P, abipus autostrados Vilnius–Klaipėda rodo esant kelias gerai išlikusias apkasų eiles.

Į Š nuo Romaškių **Varluvos** kaimo žemėje irgi yra palyginti gerai išlikusi apie 270 m ilgio apkasų su betoninėmis slėptuvėmis linija, apaugusi lapuočiais medžiais ir krūmais. Geriau išlikusioje apkaso atkarpoje matyti, kad jis yra apie 5 m į ilgį ir 2–3 m į gylį stačiais kampais laužytos linijos (2 pav.). 1935 m. Romaškiuose apkasai jau buvo „labai apgriuvę ir apaugę krūmais“ (*LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 933, p. 25k).

2021 m. Kauno tvirtovei priklausiusių išorinių įtvirtinimų Ramučių–Davalgonių miško ir Romaškių–Varluvos ruožuose tyrimai parodė, kad čia buvę įtvirtinimai daug kur sunaikinti ir kultūros vertybės požymius praradę. Išlikusias žemės paviršiuje matomas jų dalis reikia įvertinti visame Kauno tvirtovės įtvirtinimų kontekste ir tik pagal tokį vertinimą priimti sprendimus dėl jų apsaugos. Sunaikintų įtvirtinimų vietose vykdant statybos, infrastruktūros tiesimo ar kitokius žemės kasimo darbus pakanka jas fiksuoti.

Traces of WWI trenches around the Ramučiai and Romaškiai villages

In 2021, a 50 m² trench was excavated at the construction site of the future gas pipeline, situated in Ramučiai village, east of Kaunas. The shallow (30 cm) cut of a WWI-period trench was identified in the sterile soil (Fig. 1). The fill of this cut contained iron wire and cement grout. The trench was dug in 1916–1917 by the German army. Previous surveys of the surroundings of the Ramučiai and Romaškiai villages (central Lithuania, Kaunas district) identified the somewhat better-preserved remains of these fortifications (Fig. 2), including concrete shelters.

Klaidas Perminas

Pikelių Švč. Trejybės bažnyčia

2021 m. kovo 16–20 d. buvo atliekami detalieji tyrimai Pikelių Švč. Trejybės bažnyčios statinių komplekso Švč. Trejybės bažnyčios (UK 1504) (Mažeikių r., Židikų sen., Tvenkinio g. 3) viduje aptiktame rūsyje. Bendras ištirtas plotas sudaro apie 12,25 m². Archeologinių tyrimų tikslas buvo visiškai atidengti iki pusės